

“На Светата Троица ви оставям – сега и навеки”
св. Патриарх Евтимий

ЕВТИМИЕВЕНОРИЙСКИ ЛИСТ

ИЗДАНИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ПРАВОСЛАВНА ЦЪРКОВНА ОБЩИНА “СВ. ПАТРИАРХ ЕВТИМИЙ ТЪРНОВСКИ”
Юли - август 2022 г. ПАРИЖ

Така казва Господ ЙЕХОВА на тези кости: Ето, ще направя да влезе във вас дух и ще оживеете;

ще сложа и жили върху вас, ще ви облека в плът и ще ви покрия с кожа, и като вложа дух у вас, ще оживеете; и ще познаете, че Аз съм Господ.

Йезекиил 37:5-6

Стенопис от костницата на Бачковския манастир „Успение Богородично“

КОСТНИЦАТА НА БАЧКОВСКИЯ МАНАСТИР

Пред предстоящия празник Успение Богородично – храмов празник на Бачковския манастир – публикуваме накратко извънредно интересната лекция на д-р Йоанна Планишет, изкуствовед и специалист по византийско изкуство, която гостува на общината ни през май т.г. В своя дисертационен труд тя изследва уникалните стенописи на костницата на Бачковската обител в светлината на техния литургичен смисъл и доказва високата им стойност като иконографско и литургично наследство.

Според данните в манастирския устав, датиращ от XIII в., Бачковският манастир е бил основан през 1083 г. от знатния византийски военачалник Григорий Бакуриани и неговия брат Апасий по времето на византийския император Алексий Комнин. Документът е познат в гръцка, грузинска и арменска версия, затова е сложно да се установи със сигурност произходът на братята основатели, но се знае, че те идват от източните части на Византийската империя. Датата на изграждането на костницата, която е един от малкото запазени византийски паметници в България, не е известна, най-вероятно тя е построена в края на XI или началото на XII в. Костницата се намира на около 400 метра извън пределите на манастира. Тя представлява двуетажна

еднокорабна постройка с апсиди и притвор със специфични литургични функции. На горния етаж се намира параклисът, където са се състояли възпоменателните служби, а в долния се съхраняват в 14 гробници костите на монасите. Този обичай, запазен на Света Гора, е познат още от юдейско време. Практикувал се е, за да се освобождава място, но и от санитарни съображения при тогавашните условия. Изсъхналите за няколко години кости бивали ексхумирани, измити като един вид символично причастие, след това полагани в костници.

Особено интересна е самата костница на долния етаж заради извънредно редките стенописи, каквито не се срещат почти никъде в целия византийски свят. За датировката на цялата стенописна програма има различни становища, вероятно е от XII век. Надписите са на гръцки език, тъй като датират от византийско време. Вдясно от притвора е изобразена сцената от пророчеството на Йезекиил за възкресението на костите, като в дясната част на композицията са изобразени вече оживелите кости. Отците на Църквата са виждали в този пасаж синоним на спасението и възкресението на цялото човечество и връзка между Ветхия и Новия завет. В подкрепа на това схващане точно на отсрещната страна на старозаветната сцена намираме изображението на Страшния съд, което заема целия притвор: развиването на свитъка, Христос на свода, излизането на мъртвите от ковчезите, мъдрите девизи, Богородица с ангели и св. Йоан Кръстител. Интересно е, че основателите на манастира също са приобщени към тази картина и са поставени сред избраните.

Нека обърнем внимание върху литургическия аспект на темата за възкресението на костите. Библейският откъс от пророчеството Йезекиил е част от богослужението в Константинопол още през XI век. Той и днес се пее в края на утрешята на Велика събота след полагането на плащаницата върху символичния Христов гроб. Литургични ръкописи от XI век показват, че това библейско пророчество е било включено в заупокойните литургии за миряни и монаси. Този пасаж напомня и молитвите за починали, писани през VIII в. от големия химнописец св. Йоан Дамаскин. Подобен текст, напомнящ пророчеството на Йезекиил, откриваме и в съдържанието на панихидата, отслужвана в някои източноевропейски църкви: „Жителите на гробовете ще се издигнат в духовните си тела, а живите ще се зарадват. Сухи кости, чуйте Господното слово. Облечете се със съдове и кожа“. Такава фреска няма никъде другаде във византийския свят. Единствена подобна е намерена в турската част на Кипър, но е заличена по време на турската окупация.

Централно място в моята работа заема връзката между иконография и литургия, затова темата за възкресението на костите е разгледана в общата иконографска среда в костницата. От фрагментите, запазени на свода, става ясно, че в непосредствена близост до старозаветната сцена на пророчеството на Йезекиил са били изобразени апостоли, пророци и мъченици, старозаветни аскети и царе. Според запазените писмени източници тези различни категории светци са споменавани в заупокойните служби като посредници пред Бога в молитвите за спасение на душите. За това свидетелстват и фрагментите от фигурите по северната и южната страна, които са били изобразени в цял ръст, със свитъци в ръце. За съжаление малко от тях са запазени. Въз основа на проучванията предполагам, че най-вероятно на свитъците са написани молитви от завета на св. Ефрем Сирийски. Процесията е устремена към апсидата, на която е изобразен деизис – иконографският мотив, изобразяващ Христос в средата, ограден от света Богородица и св. Йоан Кръстител като молитвени застъпници в деня на Страшния съд – мотив, който често се среща в гробничния контекст, особено в Кападокия. Точно срещу него намираме темата с костите и 14-те гробници. На южната страна са запазени фрагменти от фигурите на двама свещеници и един дякон, които

разпознаваме по детайлите от одеждите. А на северната страна можем да разпознаем свещеник, облечен в традиционните фелон и епитрахил. Той е последван от две фигури на духовници, първата от които е на дякон, държащ кадилница с дълги дръжки и без капак, от която излиза пламък – рядък ефект за заблуждаване на окото, разпространен доста по-късно, който не се среща почти никъде във Византия. Очевидно става дума за изображение на заупокойна литургия. Бих искала да подкрепя тази хипотеза през призмата на възприятие на сакралното пространство във Византия. Тамянт, светлината, музиката играят роля в целия комплекс от възприятия в православното богослужение, от който са част и самите стенописи. Символиката на тамяна е известна още от античността, дори извън европейските култури. В частност се интересувам от литургическото значение на прикадяването във византийската култура в гробничен контекст. Тамянт е споменат на много места в светото Писание. Още в Стария завет горенето на тамян е било разбирано като жертвоприношение и е символизирано богопочитание. Този литургически аспект се потвърждава и в Новия завет. Във вечерното богослужение пеем: „Нека се възнесе молитвата ми пред Тебе като тамян; издигането на ръцете ми да бъде като вечерна жертва.“

Използването на тамяна в погребални служби е известно от ранни литургически ръкописи. В един стар гръцки требник от първата половина на XI век откриваме обяснение как трябва да протича прикадяването в погребалния ред. Там се съдържа благословителна молитва за кадене: „Този, който съществуваше преди всичко и който ще остане във вечността, Ти, Господи, православен от всички разумни същества, приеми от нас, крехките човеци, да ти поднесем, свети Боже, молитви и тамян. Помилуй, Господи, нашия починал брат, и прости греховете му, с Твоята благодост го направи достоен за Твоята милост и човеколюбие в деня на Страшния съд“. Виждаме, че всички тези елементи, за които се говори в молитвата, са изобразени в Бачковската костница като една нарисувана молитва. Допускам, че въглените на дъното на кадилницата се свързват с праха и пръстта, които остават след смъртта на човека. Въздигането на пушека от разбърканите въглени, което подсказва Бачковската фреска, според мен напомня за издигането на човешката душа към отвъдното. В костницата има и други уникални елементи, които подсилват цялостното сакрално есхатологично значение на иконографията като илюстрация на това, което се случва в литургичен план. Опитвам се да дефинирам литургията като централно звено във връзката между функцията на самия паметник и иконографията на неговите стенописи.

БДЕНИЕ ЗА ПРАЗНИКА НА СВ. СЕРАФИМ САРОВСКИ

На 1 август, когато според юлианския календар е отбелязвано разкриването на мощите на св. Серафим Саровски, едноименната приятелска православна община в Париж празнува един от храмовите си празници. На 17 април т.г. точно преди Страстната седмица, уникалната дървена църква на улица „Льокурб“ в 15 район на Париж пострада от опустошителен пожар, който за мигове погълна целия ѝ интериор и унищожил безценните свидетелства за богатия ѝ духовен живот. Осиротялата енория е временно приютена в близкия католически храм „Св. Леон“. На 31 юли, в навечерието на празника, нашата община ще присъства на празничното бдение, за да се присъединим молитвено и подкрепим братската енория, която ни е подавала ръка в трудните моменти от собствената ни енорийска история.

Парижкият храм „Св. Серафим Саровски“ е основан през 1933 г. от руски емигранти, избягали от съветския болшевишки режим. Настоящата църква датира от 1974 г. Скътана във вътрешен двор между жилищни сгради, тя е уникален духовен кът, с достойно място сред забележителностите на френската столица с типичните сини куполи, дървена фасада и живописна градинка. Поколения наред енорията е живо средище на православния живот в Париж и носи духа на просвета и обновление. От нейните недра са излезли четирима православни новомъченици: свещеник Дмитрий Клепинин, майка Мария Скобцова, синът ѝ Георгий Скобцов и Иля Фондамински, загинали в пещите на нацисткия лагер в Равенсбрук и канонизирани от Вселенската патриаршия през 2004 г. Пожарът е унищожил четирите безценни колекции от икони на храма. Малкото оцелели реликви, някои изработени лично от майка Мария Скобцова, ще бъдат реставрирани. С вяра и без униние енорияшите започват да градят храма си наново. Събраните дарения ще позволят възстановителните работи от тази есен.

ПРОГРАМА НА БОГОСЛУЖЕНИЯТА

Храмът е отворен в неделя и в посочените празнични дни от 9:00 ч.

Св. Литургия започва от 10:30 ч.

Възможност за изповед: преди литургията

Юли 2022

31.07. – 7 Неделя след Петдесетница. 18:00 ч. – Бдение за празника на св. Серафим Саровски в криптата Saint Léon, 1 place du Cardinal Amette (75015), където е приютена едноименната братска църковна община след пожара в нейния храм.

Август 2022

06.08. – Събота – Преображение Господне.

07.08. – 8 Неделя след Петдесетница. Неделя след Преображение.

14.08. – 9 Неделя след Петдесетница.

15.08. – Понеделник – Успение на Пресвета Богородица

21.08. – 10 Неделя след Петдесетница. Неделя след Успение Богородично.

28.08. – 11 Неделя след Петдесетница.

Адрес: 1, rue de la Croix Moreau, 18ème Paris M°12 (Pte de la Chapelle) Контакти:
Архим. Емилиян Боцановски: тел. – 06 68 83 44 40; Свещ. Иван Карагеоргиев: тел.- 06
51 15 49 70, karageorgievich@gmail.com; Интернет стр: <http://www.paroissebg.fr>;
Фейсбук: Paroisse Orthodoxe Bulgare